

A barlang vajúdása

Nagy csönddel és kétségekkel kezdődött a következő napom. Mintha az üresség már az elmémet is felszakasztotta volna, írja Szoprán Augustz ezen a reggelen a füzetének a hátsó fedelére. Az ormótlanságok nem belőle származnak, ha így is gondolta eddig. Sűrűn tesz pontot a mondatai végére, mert nem sejtheti, hogy a mondatait befejezheti-e. Már tapasztalatból tudja, hogy vannak befejezhetetlen mondatok, amelyek később tökéletes ürességbe taszíthatják az embert. Nem elég, hogy eddig is megalapozott belső bizonytalanságai mellé most már csöstül jönnek a külső bizonytalansági tényezők. Ez az ember ott vérzett el a saját írásában, és én nem tudom, ha reggel beállít, miként is viszonyuljak a virtuális halálához. Mit szokás ilyenkor mondani a hullának? A látszatok ténylegesen meghatározó erővel bírnak. Ha nem is halott, de mindenképpen átment valamin, amit ő a saját érvényessége végének gondol. Én persze még bele se kezdtem, hogy a világ számára érvényessé tegyem az életemet. Ki van jobb helyzetben? Látszólag én, csak félek, hogy az efféle relativitások éppen a passzív felet sújtják. A halálával mintha egérutat szeretett volna nyerni, hogy még lényegében a fiatalságában lépjen túl ezen a tudatilag kínzó tényen. Nem tudom mihez hasonlítani az álláspontját. A halott ténylegesen nem írhatja tovább az életrajzát, ez lenne az áldozat? És egyáltalán, miféle tényekkel zsúfolt ez az életrajz? Érezte-e valaha azt a fajta kint, amit én éreztem, kérdezi magától Szoprán Augustz. És mintha összefüggést is vélne az ő állomáson való megjelenése és az állomásfőnök gyors elhalálása között. Hiszen amikor megérkeztem, még kicsattanó egészségnek örvendett. Úgy mutatta meg a birtokát, mint egy norvég polgár, akinek a Golf-áramlat mentén van a szőlőskertje, és bár ehetetlenek a fürtjei, esztétikailag hasonlatosak az olasz borvidékek bogyóihoz. Én lennék a halált hozó, a szellemileg elcsökevényesedett életszerűséget hazudók hóhéra? Olyan sok kérdés fogalmazódott meg bennem, holott igazából nem történt semmi. Semmi tragikus dolog nem történt. Csupán egy mániákusan hazudozó felhagyott a mások félrevezetésével, ahogy egy alkoholista felhagy az ivással. Mostantól talán dupla erővel gondolza

a kertjeit, már nem húzódik be a dolgozószobájába, hogy különös képzelein merengjen. Szerettem volna látni ezt az öntudatos kertészt, aki már nem akar a szövegeiben tovább senyvedni, új dimenziókat talált, és mindezt jó egészséggel elvégzi, miközben megszabadul a rossz szenvedélyeitől. Tökéletesen mindegy, mit ír az ember, semminek sincs igazán irodalmi értéke, ami legalábbis az önéletírás műfaját illeti. De ha mégis ez volt életének olyan belső szenvedélye, amelytől csak a legnagyobb kínok révén szabadult meg, akkor az állomásfőnök egy élőhalott. Ide-oda forgathatja a gondolkodó a kéz és a szív közötti kést, és képtelen elérni a végleges nyugalmát, azt, ahol már nincsen értelmezhető ítélet, csak a pusztá tények vannak. Amíg valaki képes arra, hogy a cselekedeteit, a szenvedéseit kommentálja, addig valóságosan még az elevenség dobozában kényelmetlenül időzik, szemforgatóan mindig más szerepeket gondol el magának. De ez a kizárólagos vallomás, ha nem is a fizikai, biológiai megsemmisüléséről szól, akkor is a szelleme bizonyos trónfosztásáról. Mivel én magam is keresztülrágtam magam ezen, írja Szoprán Augustz az újonnan nyitott füzetébe, amelyet évekkkel ezelőtt vásárolt, s amelybe eskü alatt fogadta, hogy már csak akkor ír, ha mondatonként rágja szét a ceruzáját. Ám ez megint relatív, ha va-

lakiról az a sejtése ébred benne, hogy jobban szenved, mint ő, akkor a legnagyobb nyugalommal szétrág egy egész kis erdőt. Végül is a szenvedésnek nincsen mértékegysége, kiki a maga szenvedéseinek lázában ég. Csak megközelítőleg lehet sejteni, hogy miféle agybéli működések áldozata az igazi vesztes. Ezt megítélni majdnem annyira esetleges, mint egy gyilkosságot, netán egy szerelmi drámát, mert amíg a színházban helyt adunk ezeknek a verbálisan túlméretezett hősöknek, a bírósági tárgyaláson már senki nem tudhatja, hogy mi is hangzott el azon bizonyos estén, azon a bizonyos hajnalon, amikor az éles kés átmetszette a vétkes nő torkát. De ez megint csak feltételezés, hogy a férfi képes gyilkolni, s mintha a nő ártatlanabb lenne a dolgokat illetően. A férfi azért öl gyakrabban, mert a dramatikus játék csúcspontján a fizikailag erősebb akarata érvényesül. A nő egész életével öl, jegyzi föl Szoprán Augustz, amikor már tökéletesen érzékeli, hogy házigazdája sorát is ezek a motívumok döntötték el.

Ekkor artikulátlan ordibálás, sikoltozás verte fel az este csendjét. Mintha egy üres barlangra törtek volna rá a szülési fájdalmak, vagy egy esőerdő fainak gyökereit tépkedné ki egy fafogász, olyan természetellenes volt mindez, s annyira nem magától értődő. Szoprán Augustz felpattant az asztal mellől, és futkározni kezdett a szobában, maga sem tudván, miféle természeti katasztrófa eljövételét jelenthetik ezek az ijesztő hangok. Mint akit arra kényszerítenek, hogy hirtelen válaszson térfelet, bár lehetetlen kikutatni, melyik is lenne a helyes választás: lehet, hogy az egész mennyezet leszakad, de az is lehet, csak az egyik fele, bár most annyira rettegett, mintha bármelyik pillanatba az egész állomást is elnyelhetné a föld. Az anyja és a kutyája azonban a legbékésebben aludtak, semmiféle nyugalanság nyoma nem volt tapasztalható az arcukon. Pedig az állatok megérik – villant át az agyán. Ahogy alaposabban figyelte a hangok eredetét, mindenképpen az állomásfőnök lakásából törhettek elő, hiszen más zárt hely nem volt a környéken. Ha csak nem a házigazda önéletrajzából szűrődnek ki ezek a túlvilágias sirámok. Hiszen ott most nagy valószínűséggel már a ravatalon fekszik, és a szerettei bizonyára gyászolják. Ehhez azonban a hitnek és a hiszékenységnek egy olyan elegyére lett volna szüksége, amelyre agg hősöknek nem fülledt igazán a foga. Ő megrögzött materialista volt, már az önéletírás ténye is meghaladta sokszor a képzeletét. Úgy gondolta, hogy ezek csak járulékos dolgok, az életben teljességgel használhatatlan történetek töltik ki a mű lapjait, s ez nem is lehet másként. Lehetséges teljességgel az önéletírások irodalmi terében élni, de ezt mindig kiegészítette azzal, hogy a hazug terében. Tehát nem bízott meg igazából az efféle önéletírások valódiságában, s így

nem hitt az onnan átszűrődő hangokban sem. Ahogy igaza is volt, mert az állomásfőnök felesége hamarosan megjelent, és azzal a képtelenségű hírral állt elő, hogy a férje most üli a halotti torát, eszelősen siratja magát, képtelen megbirkózni a fájdalommal. Nem hiszi, hogy ő csak egy virtuális világ hőse lett volna eddig, s hogy halálával nincs tovább. Egyszerűen valóságosnak tekinti az önéletírása hőstét, és most úgy gyászolja, mint a legközelebbi hozzátartozóját. Ő, a felesége mindig is időtlenségnek gondolta a férje mániáját, azonban soha nem hitte volna, hogy mindez ennyire az agyára megy. Igen, így mondta, hogy a férje agyára ment. De még azt is mondta, hogy olyan hibátlanul bebútorozta már magát a jövőjébe, hogy a születendő gyerekei nevét, foglalkozását is beleírta az önéletírásába, csak éppen az ő, a felesége nevét téveszti gyakran, vagy is a volt felségével párizk az önéletírásában, és nemigen érti, hogy ezekből a dugásokból – igen, erősíti meg Szoprán Augustzt, ilyen közönségesen fejezte ki magát az asszony – neki gyereke lehetne.

Nemigen tudtam ezzel a helyzettel mit kezdeni, hiszen a legkevésbé sem voltam beavatva kettejük magánéletébe. Csak a reményemet fejeztem ki, hogy a férje állapota hamarosan javulni fog és újra visszatér a mindennapjaiba. Örökre becsukja ezt a könyvet, és felhagy a túlviláginak tetsző életével. Az üres barlang vajúdására emlékeztető hörgések, sikolyok azonban csöppet sem lanyhultak, s ekkor a jóasszony azt is bevallotta, hogy igazi koporsót és ravatalt rendelt magának az ura, és most ott fekszik a nappalijuk közepén. Már csak a papra és a hivatalos személyekre vár, hogy elkezdődjék a szertartás. Mondja meg, uram, mitévő legyek!

Az, aki csak kevés húst és sok savanyú káposztát eszik életében, nemigen ereszt nagyobb pocakot. Legfeljebb befelé hízik, a csontjára forr a zsírja, tűnődtem magamban. Egy egész élet minden eresztékében túl sok dologhoz, s egyszermind semmihez is kötődhet. De mivel se bútorasztalos, sem pedig ács nem vagyok, a legkevésbé értek az ilyen jellegű lelki problémákhoz, mondtam az asszonynak, miközben szelíden néztem rá. Csak most vettem észre, hogy íves orra alatt milyen duzzadt kicsi száj lapul, és keleties szemének zöldjében akár meg is fürödhethetnek. Haja hullámos koszorúként övezte homlokát, s egyéb bájai sem voltak alábbvalóak. Mi lenne, kérdeztem, ha én most megkertyinteném magát, s a halotthoz visszatérve, maga ezt bő lére eresztve el is imádkozná neki, mint egy kaddist. Nem emelt kifogást, úgy is, mint az önéletírásokban járatos személy, bízik bennem, hogy talán mindez az ura józan ítélőképességét helyrebillentené. Hiszen a dolgok jelen állása szerint ő most az ura tudatában egy özvegy nő, aki már a halott korpuszhoz csak érzelmileg kötődik, de a teste szabad. Mint mondá, testének szabad ura ő, szenvedélyeit nem feszélyezi ez a halotti pompa.

Olyan műveket szeretnék írni, amelyeknek nincsen szerzője, mondtam, s a léírtak miatt később nem támadna semmi kellemetlenségem, esetleg nem vernének agyon a feleségük beleegezésével megcsalt férjek. Tudván, hogy a halál közelsége mennyire alkalmas a disznólkodásra, kiszabadítja a benne szorongót a tette következményeinek a mérlegelésétől, és megsemmisüléssel szemben csontjáiig lerágja az emberről a képmutatása minden morális hajlandóságát. Egy mélyebb elgondolás hivatott csak megértetni az efféle elképzelések roppant erős dinamikáját. A vágy, hogy a mű sose legyen személyes, hogy jóféle szabadságot biztosítson az alkotásnak, és semmiképpen ne kösse a tüzes csikót egy korhadt fához. Ne akarja a szerző, hogy a regényben szereplő gondolatok, észlelések őt minősítsék; bizonyára nagyon régi vágya ez az alkotás eszméjének. És talán pusztán ésszel is belátható, hogy az a hosszú folyamat, amelynek során valóságos szöveggé nemesedik egy alkotás, nem az író becsét, inkább anyagának gazdagságát minősíti. Az író tájékozódása és esztétikai értékítélete mindig egy adott kor ízlésének, olvasói követelésének szeretne megfelelni. Ahogy a bíró ítélete sem a saját morális érzékének a kinyilatkoztatása, sokkal inkább a bűnesetek paragrafusait tekinti magára mérve kötelező

érvényűnek. A mű mindig meghaladja a szerző tapasztalatát és esztétikai ízlését. Az alkotás bizonyos ismertetőjegyei alapján az író személyiségének a megsemmisítése. Nem képes arra, hogy csak zárt körben és az őt ismerő emberek számára alkossa meg a mondandóját. Az írás a legnagyobb sérelem, amelyet az író a maga kárára elkövethet. De mivel ezt képtelen beismerni és jóvátenni, rögtön lemond minden igazán, az őt hitelesítő attribútumokról. Az írás folyamata az író személyiségének a valóság számára egyedülien hiteles megsemmisítése. Az önábrázolás nem képzelhető el, egy semleges tér nélkül. Sosem rekedhet meg egy, a maga azonosságát leképező tükörben. Ennél nagyobb hitelességre áhítozik, de ebben a folyamatban semmi más nem tud feláldozni, mint a saját személyét.

Úgy kéne megnevezni a szerzőket, mint az előző művei íróját. Az első könyves szerzőknél el kell fogadni, hogy ez jelöli meg őt a többi szerző között, ha kedve támad, akkor úgyis erre lehet hivatkozni, a hogyan és a mihez képest pontosan minősíti, pontosítja vagy tágítja a műviségének a határait. Emígy kedveskedtem hölgyemnek, míg a szűk ruháját lefejtettem.

Mert miféle személyesség is egy aktus? Semmiféle érvényes szellem nincs benne, csak a pusztá ösztönök és a csupasz kéj, amely olyan személytelenül sablonos, mint egy halott koponyája. Az írásnak is annyira magától értetődőnek kell lennie, hogy nem igényel szerzőt. Az írás mindig a szerző megsemmisítésének irányába fejtheti ki a legnagyobb hatást. A fikció ténye már önmagában is ellentmond mindannak, ami személyes, éppen a valóságtól akarja a legmesszebb elrúgni magát. Ereje sincs arra, hogy megtartson egy érvényes személyiséget, hogy dédelgessen egy kifejlődőben lévő, érzélgős szopós malacot. Csak a rossz írók kérkednek azzal, hogy érvényes személyiségük van, a legnagyobb alkotók lényegében megtagadják a személyiségük létéből fakadó hatalmukat. Annyira gazdagok az idegenségük kínálta anyagban, hogy ha bátran haladnak előre a tárnában, az egész világmindenség előbb válik számukra otthonossá, mint a szegényes és sokszor be sem lakott személyes viszonyaik. Azt gondolják a művelt olvasók, hogy a tudás egy nagy embert kíván, mert ennek a romantikus szemléletébe nőttek bele, holott csak a kis írók borogatják fel a terített asztalokat, csak ők kínálnak veszélyes viszonyokat az ábrázolásukat hitelesítendő. Meg vagyok győződve, hogy az érvényes tudás az személytelen, és nem is kíván magának egy önéletrajzban rögzíthető háttérrel. Az efféle, a tények után előadott tömegével készült művek csak a személyiség alig leplezett reklámjai. Azok a legnagyobb szerűbb irodalmi alkotások, amikor az olvasó elfelejti megkérdezni a mű végén, ki is írta ezt a dolgot. De még ennél is bátrabban és erőteljesebben fogalmazva, nincs olyan író, aki a személyességével ne ártana az alkotása végső érvényességének. A személyiség már önmagában is pusztító, miért kel-

lene odadobni még a műveket is ezekre a máglyákra? Hiszen a nők maguktól is tudják, hogy a szépségük, a bájuk, a mellük feszessége csak a testüknek a fészeklakója. Nem a lényüket csodálják a férfiak, csak a hentesként feldarabolt test egyes szegmenseit. Miként a bölcs házasember sem preparálja szét az ágyban a kedvesét, nem mondja, hogy ez egy jó láb, de lúdtalpas lábfej, pompás fenék, de túlságosan vastag combok, szűk csípő, de a derék nagyon rövid, a mellek kicsik ugyan, de a formájuk a kora reneszánsz hamvasságával, szűziességével csábító. A nő nem képes arra, hogy ezeknek a boncmestereknek az elemzéseit jó szívvel meghallgassa, hiszen ő nem kívülről, hanem széttagolhatatlanul, bensőleg egy, és szexuális vonzereje is ennek összessége, mondtam Beatrixnek, amikor levettem cipőit, és lehúztam a harisnyáját.

Ami pedig az önéletrajzok íróit illeti, azok a leg-hitványabbak minden író között. Mert vagy a maguk hitványságát akarják magas polcra helyezni, vagy pedig szellemi társakat szeretnének beleszólni az elbeszélésükbe, jóérezsű, egyszer megvédettek, ide-

alistákat, akik végtelenül hisznek az irodalom moralitásában, érzékeny szellemeket, akikben végtelenül kifinomult esztétikai minőségek uralkodnak. Mert az irodalom épp elég szélhámosnak biztosít közmunkát, szellemi ripacskodást, ostoba cirkuszi mutatványokat. Azok az irodalmároknak nevezett figurák, akik éveken keresztül szerkesztenek, pózolnak, nőket vesznek le a sakkasztól, miközben riportokat készítenek szellemileg agyhalottakkal, azok ártnak a legtöbbet és a legkevesebbet is. Mert igazán pusztító a féltehetségek, a különféle mámorba és önmámorba zuhanó írók szenvedése, prózafosása, verhisztériája. Egyik pillanatban még azt gondolhatja az ember, hogy az író az agyával lát és a kezével mintáz, aztán ezek az írócskák is belemerülnek a divat kínálta kirakat-irodalomba, a seggtörlésbe, és már ami eddig lomha zöld volt, az bizonyára gyors szürkeségre vált.

Nem szeretem azokat az embereket, akik mindig véleményét formálnak a legszelídebb és a legártalmasabb emberi kicsapongásokról. Ennél inkább csak azok a pófák az elviselhetetlenebbek számomra, akik úgy merülnek el a mocsokban, hogy megőrizni vélik az ítéletük ki-kezdhetetlenségét. Akikben megállt az ész, mint a villanypóznákban a nedvkeringés. Moccanatlanságuk bizonyítéka mindig az önisméltés, hogy semmiféle magyarázatra nem képesek az aktualitás iránt. Abban az árokban, amelyet maguknak ástak, ők a legkülönösebb megfeneklők. De miért is kéne az embereknek másokkal foglalkozni, mindenki írja a saját becses önéletrajzát, aztán kukázzon a mások élményeiben. Ami nem történik meg velünk, az életünk esszenciális mondanivalója. Amit másoktól tudunk csak, az esztétikai, nem morális követelményként él bennünk. Így bontogattam Bea asszony melltartójának kapcsait.

Ha nem az életrajzról beszélünk úgy, mintha az életrajzról beszélnének, akkor persze annyiféle lehetőség nyílik meg, akkor végre megszabadulunk az életterhességünktől. Mert az életünk, hasonlóan egy alaktalan kötömbhöz, a maga teljességében kínálja fel az egészet. De a kalapácsunk csapásai semmiképpen nem mentesek attól a felületességtől, amely a jelen időhöz tartozik, mint a kutyapiszok a járda szegélyéhez. A véső az életünk teljességéből vet szemétre hangulatokat, átfedéseket. Az egész kő, a maga alaktalanságában az életünk, de ha mindezt formálni akarjuk, akkor olyan csonkolást viszünk véghez, mint a véletlen bal esetek során a járművek, amelyek hol a sebesült fejét, hol az ujját, hol pedig a lábát metszik le. Semmiképpen nem gondolhatjuk ezeknek az eseteknek kapcsán, hogy ezek a formázások az igazságot, az esztétikai hűséget vagy a valóságot szolgálják. Eredendően, a születésünk pillanatában nem férünk hozzá az egész életünk anyagához. Ha naplót írunk, akkor a lényegtelen felől közelítünk a lényegeshez, míg az önéletrajz annak a fogalomnak a megcsúfolása, hogy a lényegesnek gondolt csapásokból indulunk az ezeket szolgáló degradáló lényegtelenhez. Olyan szelektálást viszünk véghez, amelyből aztán már csak egy operettfigura marad belőlünk, ha egyáltalán marad valami.

Hiszen már önmagában az is képtelenség, hogy az öt perccel ezelőtti lényünkre is pontosan emlékeznénk, duruzsoltam az asszony fülébe. Egy *Hamletet* még elemezhet az ember, nem kell hozzá nagy bátorság, hiszen bármikor beülhetünk a színházba vagy felcsapjuk a Shakespeare-kötetet, és maximum öt órában meghallgathatjuk százszor, hogy mit is mondott ez a jóember, aki jobban szerette a leendő trónját, mint a szüleit, ezért aztán nem röstellte kikaparni az agyából az apja szellemét, hogy a képzelete szerint aztán egész Dániát romba döntse. Még az apjából holtában is bohócot csinált, az anyjából kurvát, a szerelméből meg egy elárvult örültet. A hamisság és a gyilkolászás kórja ereszkedett rá az elméjére, és a tulajdon vermébe hullott. De nem így ám az az ember, aki arra kényszeríti magát, hogy megírja életének krónikáját, mint a kegyed férjura, s azt hiszi, hogy látja az ő életének minden cselekedetét, és jól ismeri szándékainak célját, félelmeinek eredetét, és még

húsz év távolából is jól emlékszik, hogy hány bandita bújt meg abban a bokorban, amikor leütötték és kirabolták. Még ennél is beszédesebb az önéletrajzírók sutasága és inkompetenciája saját dolgaikat illetően, ha azt tekintjük, hogy az ember minden korszakában másként tekint a világra, másként érzékeli a körülötte történeteket, tehát nincs igazi szemmértéke és leshelye az egész életét illetően. Csak olyan vadász ő, akit a sötét erdőben egyedül hagytak, és néha félelmében elsütötte a puskáját, hogy amikor megvirrad, és körülnéz az erdőben, mesés történeteket ad elő mindegyik holttetemről, amelynek az életét kioltotta. Miután minden időben változik a megfigyelő és a megfigyelt személye, honnan is tudhatná, hogy a világosan előadott magyarázatai válnak majd az objektív igazsággá. Olyan az ember agya, mint a meztelen ember, hidegben fázik, napon melege van, de hogy ezek a kései objektivitások mihez tartoztak, mely emberi szenvedélyhez, érzékenység-

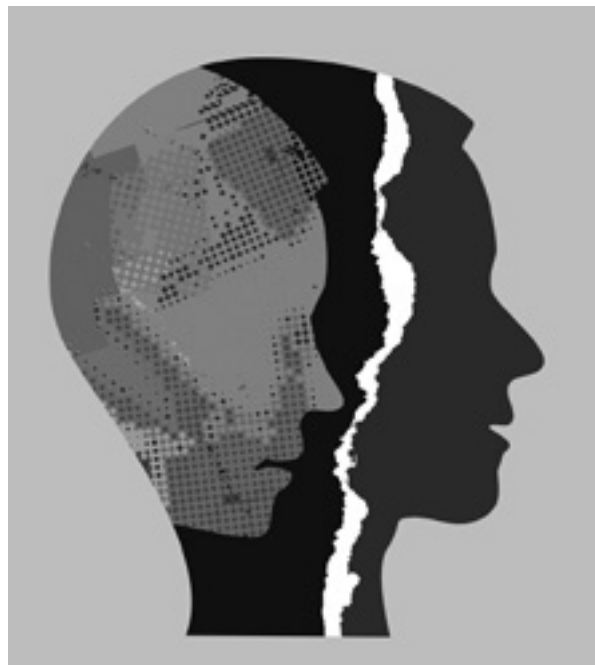
hez, hogy ismerte-e valójában a másik embert, hogy nem volt-e éppen lázas, amikor melege volt, nem a félreértett érzékenysége futtatta-e meg azon az éjszakán, hogy a boltos miért nem szolgálta ki, és a hentes felesége kívül tévesztette össze, mikor átszúrta azonmód a tenyerét, minderről fogalma sem volt, és ma már egészen más emberként nem is igen emlékezik az egészre. Ahogy kegyed is, hajoltam meztelen teste felé, egészen másként élte meg a nőiségét az állomásmester közelségében, ahogy ő is, beletemetkezővén élete torz tükrébe már egészen más néven illeti önt, felbolygatván az akkori szemléletét, és naponta más szempontokat találva, már nem is az élete történetét írja, csak a pillanatnyi szenvedélyei igazolásaként keveredett bele a jövőjébe, és ás magának mindenféle sírokat, amelybe majd belekaparja magát. Mindezek a tények annak a sok helytelenségnek a bizonyítékai, hogy egy ember, aki az életére visszapillant, a személyek, a lélek, a szellem sokféle megnyilvánulásait tekintve már nem ő, amennyiben semmiféle kapcsolata nincs már magával, csak hurcolja az objektivitásnak hazudott emlékeit, de hol palotát lát maga mögött, hol kunyhót, hol kedves édesanyját, hol egy kacérkodó kurvát, hol őt alázzák meg, hol ő aláz, és ezek az elbeszélői pozíciók, a tények elferdítésével együtt mindig a lélek sokféleségének zavarát, az idő kikutathatatlan sokrétűségét példázzák. Mivel sosem mertem igazságot tenni az életem félreértett tényei között, sosem tudhattam, hogy a legkedvesebb személyek mi-féle szerepeket is játszottak a sorsomban, hiába is kutattam, arra jöttem rá, hogy a sok-sok régi pillanat igazságát már soha nem érthetem meg, tehát nem életrajzot kell írnom, csupán egy életrajz lehetséges paródiáját, amelyben a legkedvesebb fájó emlékekkel leszek gazdagabb, ugyanakkor érintetlenül hagyom a múltamat, és megelégszem a jelen szenvedéseivel, amelyek naponta, minden reggel előállítják a maguk sokféleképpen értelmezhető poklát. Nem tudom, mennyi idő is telhetett a legszenvedélyesebb sóhajtozásainkkal, amikor egyszer csak hirtelen az állomásfőnökné gyöngyöző testével a karjaimban kijelentette, mennyire boldog, hogy köztünk nem történt meg az a dolog, amely őt a legmélyebb lelkiismeret-furdalással sújtaná, és nem is élné túl ezt a szégyent, nem tudna a férje szemébe nézni. Kicsit értetlenül álltam a tények előtt, hiszen megszoktam már, hogy ahány asszonyosság, annyiféle erkölcsi gát. Nemigen tudtam elképzelni, hogy melyik korlátot nem léptük át ezen az estén, s mi-féle erkölcsi alapokat tud magáénak ez az asszony, ha ennyire szilárd az önmaga megítélésében. Értetlenségemben, miközben bársonyos bőrét simogattam, nem akartam további kérdésekkel zaklatni, megelégedtem testének ernyedtt puhaságával, elpiledt izmainak ölelésével. Hiszen maga mondta, hogy már az öt perccel ezelőtti lényünkről sem vagyunk képesek számot adni, minden esetre nagyon sok szeretetet és megértést

kaptam öntől, és köszönöm, hogy megóvta a becsületesem és a tisztaságomat. Én a legnagyobb tisztelettel és hódolattal búcsúztam tőle, csak mellékesen megemlítve, hogy sajnálom, ha nem tudtam a képzeletében helyet szorítani magamnak, sem pedig az ölében fészket rakni. Selymesen sustorgó ruhák jelezték, hogy nem kívánja továbbiakban a velem való együttlétet, én pedig a legártatlanabb megjegyzéseket tettem a dolgaimat illetően, hamarosan eltávozunk, mondtam, nem akarok érzelmi életében nagyobb zavarokat okozni, jövátéhetetlen dolgokat elkövetni.

Olyan volt ez az este számomra, mintha egy pillanatra talán egy kavics zavarta volna meg tapasztalataim tükrét, kisebb hullámokat keltett, de érzékelttem azt is, hogy ezek a hullámok miként foszladoznak, s ekkor pontosan azt gondoltam, mekkora galádság is volna részemről, ha az este eseményeit, bármennyire ártatlanok is maradtunk ezen az estén, valamiként sok-sok év után belefoglalnám az önéletírásomba. Éppen a dolgok erkölcsi súlya nyomasztott ezekben a helyzetekben, ha nem is történt köztünk semmi jövátéhetetlen dolog, mégis a hitelesség olyan kényes és elviselhetetlen határértéke volt ez, amely szinte megsemmisítette az őszinteség megalapozatlan definícióját.

Igen, fordultam hozzá, a tükörben is gyakran szemrevételezzük magunkat, és nem látjuk magunkat se a jó, a nemes, az emberséges, a tiszta mivoltunkban, sem pedig nem látjuk ezen az ártatlannak mutatkozó arcképen, amelyik sejtéseink szerint csak egy álca, hogy miféle kisebb-nagyobb bűnök is terhelik a lelkiismeretünket. Látunk egy moccsatlan állóképet, és nincsenek rólunk, tehát még magunkról sem lehetnek érvényes ítéleteink. Olyan nagy tisztaságot nyitott meg bennem ez az éjszakai együttlét, amelyet csupán Bea asszony különleges személyiségének tulajdonítottam. Soha nem éreztem még magam ennyire jónak és mások által jóváhagyottan becsületesnek. Mire való hát az érzelmek, a szenvedélyek túlságos burjánzása, ha a nyugalomunk és a mások tisztaságának megóvása érdekében hagyjuk a hullámokat háborítatlanul megszelídülni? Hiszen valójában örökös támadásoknak vagyunk kitéve, ám ha olyan nagyszerű belátással bírunk, amint ezt Beatrix asszony feltárta előttem, ha a korlátok egyáltalán nem ott vannak, ahol az erkölcs a maga lomposágában mutatni szeretné, akkor sokkal nagyobb teret nyer a gondolkodásunk, az érzelmi életünk, akkor valóban közelebb jutunk egy boldogabb, netán egy fölfokozottságában is tágasabb érzelmi élethez. Ha nem a korlátok uralják a természetes szenvedélyeinket, ha nem húzunk örökösön kerítéseket a magunk szárnalmas kisszerűsége köré, akkor a világ tágasabb és fényesebb lesz, és az emberek közötti kapcsolatokat nem kell töröl lemetszeni, akkor az érzékenység szabadon behatolhat az életünkbe, mint a méhek a virágsziromba.

Természetes, mondtam Bea asszonynak, amikor még sokáig kéz a kézben ültünk a padon, az emberek, akik önéletírásba temetkeznek, nem veszik figyelembe, hogy az önkép is egy fikció. De aki arra az elhatározásra jutott, hogy beleveti magát ebbe a sziszifuszi munkába, hogy rögzítse életének tényeit, az legelőször is eldönti, hogy milyen erős érvek mentén fog haladni, hiszen az önéletírás eszméje annak a vakságnak az eluralkodása, mintha lehetséges volna egységében szemlélni a világot és benne magunkat. Egy ilyen határozott személyiség képzetének a megteremtése maga is bűnben fogant. De minden más irománnyal szemben ez van a leginkább átitatva a legrosszabb ideologikus elemekkel, hiszen csak hazudni lehet az egyéniség efféle egységét, olyan hamis pillanatok csalfa fénye ez, amikor az ember megszedül a saját maga képzelte egocentrikus látásmódjától. Ha történelmi kitekintést adnánk, akkor különös színben mutatkozna meg az efféle vallomások nyilvánvalóan teológiai gyökere. Valami-

nek a szolgálatába állítják az egyéniségüket, vagyis megfosztják a valóságos tartalmától. Kieresztik ezáltal magukat a valóságból, hiszen a hétköznapi embereknek nincs szükségük ilyen méretűre növesztett önképekre. Ezek az emberek nem az életüket, hanem az önéletrajzukat élik, s mindenféle megnyilvánulásuk is ezt a hamis én-tudatot szolgálja. Ezek az írók, akár egyházatyák, filozófusok, hadvezérek, politikusok vagy írók jegyzik, mindig olyan lehetetlen próbálkozások, hogy széthullóból egységet teremtsenek, az érzékiségből morált, a félelemből pszichológiát, az immoralitásból világnézetet. Az írók pedig, akik a világ legeldugottabb helyeiről előmászó paraziták, azt szeretnék bizonyítani, hogy a jól fésült pincéreknél, zsúrfiúknál is kevesebb élettapasztalatukból mutatnak fel belső logikájában egy érvényes belvilágot. Ezek a figurák a könyvkereskedések polcain kapirgáló, koszos körmű világfiak, vagy éppen a kocsmák szutykában szőrüket veszítette kefék, akik csak a szobájuk magányában bátorognak másokról és a világról számukra érvényesnek tűnő véleményt mondani. Mikor éjszaka már ahhoz sincs bátorságuk, hogy egy pohár szódát rendeljenek hitelbe a pincértől, az íróasztaluk fedezékében nagy földtúrákba kezdenek, hogy a világ állapotát az agyukhoz cövekeljék.

Az önéletírás két fázisa, a gravitációs erőter megteremtése, amikor is minden tényt a saját szempontjuk szerint ferdítenek el, és a széthullás fázisa, amikor már nem törődnek a világgal, csak a saját óljkukban történendőket értelmezik valóságosnak, lényegében világosan megmutatja az efféle törekvések csődjét. A jó állomásfőnökúr a maga teremtette forgószélben kiröppentette képzelte magát a világűrbe, és most a koporsója mellett ül, nem tudván elképzelni, miféle dolga lehet még az önéletrajzában lezárult élete után. Javasoltam a szép-asszonynak, hogy talán még egyszer mellőzzük, amit eddig nem tettünk meg. Ezzel az általa kitalált roppant előkelő és kifinomult fogalommal olyan szabadságba és felelőtlen érzékiségbe jutottam, amely megfosztott minden elővigyázatosságotól. Ő úgy kínálta fel magát, mintha valóban csak apró szívességet tenne, esetleg megkínálna egy teasüteménnyel, amelyet a legnagyobb udvariasság lett volna részemről visszautasítani. Testének minden létező felülete tökéletes prédájául szolgált a kívánságaimnak. Feltűnt ugyanakkor, ha ennyire nem érez semmiféle határt testének a szexuális üzemmódba való állításában, hiszen az előbb még beszélgettünk, most pedig újra egymásba gabalyodva hempergettünk, akkor nagyon is kitanult személy ő ebben a tekintetben, s hogy az előző feleség keze mennyire messzire ér. Az is megfordult a fejemben, hogy nem ő a vágyaim tárgya, hanem a színdarab

előző főszereplője, s én nem is vagyok semmiféle csálás részese, csupán egy mesterség iparos, aki a megmunkálandó tárgy utasításai szerint járok el. Mert meg kell vallanom, minden pillanatban kiegészítette az eddigi tudásomat, olyan finoman irányított a kezével, vagy akár a szavaival is, hogy a tanoncnak mi a feladata, hogy ezáltal részben még az előző örömeiket is sikerült érzéseimben felülmúlja. A játék végeztével pedig olyan különös gyönyörben részesített, amely semmiképpen nem lehet tárgya egy valóságos önéletrajznak, visszaemlékezésnek. Megint csak az első feleség tapasztalatait gondoltam eme egészen különösen érzéki ügyeskedése mögött, pedig szerettem volna azt hinni, hogy ez már-már nem is mesterség, hanem az érzelmi életének a pillanatnyi túlradása. Ebben az ujjának két körmőcskéje és egy testrészem játszott a főszerepet, de én ájultan omlottam össze, míg ő már felöltözködve ült a kanapén, és még véletlenül sem gondolhattam, hogy érzelmei megváltoztak volna az irányomban.

Olyan hirtelen maradtam egyedül a váróteremben, mintha csak egy kamaszfiú képzelgése lett volna mindez. Ugyanoda jutunk, ahol néhány órával ezelőtt még a magunk kiszolgáltatottsága miatt szorongtunk. Sem-

miféle távlat nem mutatkozott, újra el kellett fogadnom a hely kietlenségét. Anyám és a kutyám békésen aludtak, de tudtam, hogy még rengeteg feladat vár rám ezen az estén. Most, amikor az ajtót nem zárták ránk, szinte felkínálták a menekülés lehetőségét. Ez azonban a legkevésbé tűnt egyszerűnek, annyiféle emlékké vált élménnyel teli pillanat tartott fogva eme néhány nap után is, hogy meg kellett fontolnom, miként induljak tovább hátamon anyámmal és a vakkutyámmal a bizonytalanba. Különösen, ha ez a bizonytalanság lényegében a teljes megsemmisülésünkkel volt egyenértékű. Hiszen nem menekült voltam, csupán egy nagyon homályos eszme harcosa, már ha ez nem alacsonyítana le minden effélében buzgólkodót. Aki többretegűen tartja számon az elérendő céljait, mindenekelőtt a legegyszerűbbet, hogy mindenünnen ki kell jutnunk, ahová betévedtünk, s hogy meg kell őrizni a függetlenségünket, és a hátamon hordozott híveim egységét. Senki sem veszhet el, a kutyám és anyám lénye tesz erőssé és eltökéltté. Soha nem tudhatjuk, hogy miként is hat ránk a mégoly szabadságnak tűnő magányunk. A legnagyobb terhet hordva hátunkon nő meg a felelősségtudatunk, amelyről nekem mindig lesújtó véleményem volt ugyan, ám a gyakorlat egészen átalakította az élet-szemléletemet. Most, ha egyedül vagyok, már nem indultam volna el sehova, így azonban lassan készülődni kezdtem, érezni véltem, hogy a további történendők mindenképpen fölösleges szenvedéssel teli tapasztalatokká válhatnak. Eltökéltem, hogy utolsóként fogok elhullani, amíg csak van valami észszerű a folytonos előrehaladásomban, addig nem állok meg. Olyan helyet kell találnom, ahol egészen elmélyedhetek az önéletírás még általam föl nem tárt titkaiban. Az a sok értékes gondolat, amelyet az állomásfőnök megosztott velem, csak további instrukciókkal látott el, hiszen ebben a témában sosem mondhatja magát az ember eléggé kiforrott személyiségnek. Ha pedig valaki annyira el van szánva, hogy össze nem vethető logikai-filozófiai módszerekkel tegye élessé a valóság és a saját lénye tapasztalatát, hogy képes éveken keresztül kutakodni, mielőtt belekezd a munkájába, az nem csak kötelességtudattal van megáldva, hanem lényegében minden gondolatát és minden józan megfontolását szeretné hasznossá tenni. Még az állomásfőnöknel való szűzies kalandom is fejezetekre rúgó tapasztalatokkal tett gazdagabbá, és ekkor még nem beszéltem arról a különös érzésről, ahogyan most a férjére tekintettem. Nem volt bennem semmi bosszúság, csupa kíváncsiság élt bennem a mostani helyzetét és állapotát illetően. Nem túlozhattam el azt a jelentős befolyást sem, amely a felesége bölcs meglátása szerint rögzült bennem, s amely ténylegesen életem alapvető tévedéseinek is új dimenziót kínált. Hogy a nem illő dolgok megtörténe igazából annyira kommersz, nem fér el egy nagyobb szabású gondolati vagy érzelmi térbe. Át kell tudnunk nézni ezeken a dolgokon, mintha csak felleget takarná el a napot a tengerparti sütkézésünk közben. Vannak komoly történések, amelyek mégsem érik el az emberek intellektuális lényét, képtelenek bemocskolni, és én mindig ösztönösen az ilyen jellegű sérelmekre vágytam.

Képtelenség azonban elgondolni, hogy ezek a sottogások, mert annyit érzékelttem csak az előbbi órák történéseiből, hogy nem beszélünk hangosan, s így nem is értettük egymást, a harmadik személy számára miféle jelentéssel bírnak. Mikor gyanúsán visszajön, majd folytatódik ugyanaz a történet. Mert éreztem, hogy ez az este még nem fejeződött be a számomra. Először megsétáltattam a tökéletesen sötét állomásépület előtt a kutyámat. Fél szemmel néztem az emeleti ablakokat, amelyek teljes világosságot árasztottak, de annyira néma volt minden, hogy már ettől is halálos rettegés töltött el. Jobb lett volna akár egy érkező vonat is, amikor megélnékül ez az értelmetlen tér. Igen, szerettem volna most gyorsan elutazni, de alapvetően megrekedt, mozgásképtelenné vált a vidék. Úgy éreztem, hogy

csak akkor bírnék innen elmozdulni, ha kitépném magam a viszonyaimból, mint egy csiga, ha beszorul a háza valamilyen repedésbe, és ő képes erre, és tudja, hogy majd a bőre új házat stimulál a teste köré. *Gondolom most, gondolom most, olyan lehetek lelkileg, olyan lehetek lelkileg, mintha az ember, mintha az ember belei kitüremkednének, a belei kitüremkednének, az ember belei, amikor zabál,* írtam hirtelen a füzetem borítójára.

Fiam, szólalt meg váratlanul az anyám. Tudod, hogy helytelenséget követtél el, amikor azt a szegény asszonyt, a házigazdánk feleségét, hiszen mindent pontosan láttam, bár megtehetted volna, de nem követted el. Valószínű életre szóló, úgyszólván maradandó lelki sérüléseket okoztál neki, és akkor még nem beszéltem a szerencsétlen férjről, hiszen ilyenkor a férjjel vagy egy ágyban lelkileg, nem az asszonnyal. Az asszonnyal csak testileg bújtatok össze, de valójában a férjet fekteti igazából az ember a gyötrődései koporsójába. Sérelmet és fájdalmat okoztál mindkettőjüknek. Hiszen világos és egyértelmű, hogy el kellett volna követned, meg kellett volna tenned, és minden körülmény azt bizonyítja, hogy megtetted, de te mégis csak az utolsó pillanatban, bár minden arra utalt, mulasztottál. Nem tudom, hogyan is magyarázod majd később ezt el, mert lesznek, akik hisznek neked. És lesznek olyanok is, akik képtelenségnek tartják. Azt mondják, ha az összes körülmény rá vall, akkor miféle dolog mond ennek ellent? Mindenképpen szét kellene választani ilyenkor a látszatokat és a valóságos történéseket. Leülni egy asztalhoz, és lejegyezni a lap két oldalára mindezen dolgok közül azokat, amelyek ellened és azokat, amelyek melletted szólnak. Most te felcserélted az oldalakat, és azok a dolgok, amelyek ellened szólnak, azok szólnak melletted, és azok a dolgok, amelyek melletted szólnak, azok szólnak ellened. Már ha helyesen látom a dolgokat, de hisz jól láttam mindent. És ha valaki azt akarja veled elhitetni, hogy ami van, az nincs, és a dolgoknak ezen túl majd mindig más nevezetet kell adni, egy vele ellentétes jelentést. De nem minden dolognak van ellentéte. Tűz és víz, de valaki majd azt mondja neked, hogy se nem tűz és se nem víz. És azt akarja, hogy egy bizonyos dolognak adjunk más nevet, hogy a bűnt elkerüljük, és a büntetéstől megmeneküljünk, akkor nem a legrosszabbat akarja-e? Meg kell fontolnod, hogy ezután milyen erkölcsi normák szerint élsz, hiszen abban a hiszemben voltál, hogy nagy rútságot követtél el a házigazdád ellen, láttam a tekintetedben, de az asszony cáfolta az elkövetés tényét, ezek után pedig nem lehetünk biztosak semmiben. Úgyszólván felbolydult minden értékrend, és a szavaknak többé már nem az a jelentése, ami eddig volt. Bizonyos dolgok árnyékok takarásába kerültek, a lehetetlenségig elkövethetetlenek lettek, de ugyanakkor képtelenség megmondani, hogy más fogalmak meg ezáltal az értelmezhetőség szempontjából kitérültek, és amit az ártatlanság jelével láttunk el, ezután már beleér a bűnbe. ■ ■ ■

■ ■ ■
Sántha József (Karcag, 1954) tanár. Legutóbbi kötete: *Börtönkarnagy*, Tiszatáj Könyvek, 2020.

